

15ον) Οι Σουλιώται. Οι ἀγῶνες των κατὰ τοῦ Ἀλῆ.

Τὴν ίδεαν ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶναι ἀήττητοι καὶ ὅτι δύνανται νὰ καταπολεμηθοῦν καὶ ἀπὸ μόνους τοὺς Ἐληνας ἐνίσχυσαν καὶ οἱ περίφημοι ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, οἱ ὅποιοι ἔγειμισαν θάρρος καὶ ὑπερηφάνειαν τοὺς Ἐλληνας.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος μερικοὶ Ἐλληνες τῆς Ἡπείρου μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τὰ βάσανα τῆς δουλείας κατέφυγον εἰς τὰ ἀπόμερα καὶ ἀπόκρημνα βουνά τῆς νοτίου Ἡπείρου καὶ ἔκτισαν τὸ χωρίον Σούλι. Ἀργότερα ἔκτισαν καὶ ἄλλα χωρία (Κιάφαν, Σαμωνίβαν κ.λ.π.) καὶ ἔζων ἐκεῖ ἡσυχοι καὶ ἐλεύθεροι ἀπὸ τὴν κτηνοτροφίαν. Οἱ Τοῦρκοι δὲν τοὺς ἤνωχλουν, ἀφοῦ ἡ ζωή των ἦτο πολὺ σκληρὰ καὶ εἰσοδήματα δὲν εἶχον· ἐν τούτοις ἐπλήρωνον καὶ αὐτοὶ μικρὸν φόρον· ἥσαν ὅμως εὐχαριστημένοι. Κατεγίνοντο κυρίως εἰς τὰ ὄπλα. Καὶ αἱ γυναῖκες των ἐγνώριζον ἀπὸ ὄπλα καὶ ἐλάμβανον μέρος συχνὰ εἰς τὸν πόλεμον. Τὸ καριοφίλι ἦτο ὁ ἀχώριστος σύντροφος τῶν ἀνδρῶν. Καὶ εἰς τὴν Ἔκκλησίαν ἀκόμη μὲ τὰ ὄπλα ἐπήγαινον· ἐπρεπε νὰ εἶναι ἔτοιμοι εἰς κάθε στιγμὴν νὰ πολεμήσουν μὲ τοὺς ἀγρίους Τουρκαλβανούς ποὺ ἔκαμνον ἐπιδρομὰς διὰ λαφυραγωγίαν. Αὔτοὶ πολλάκις ἔλαβον πικράν πεῖραν τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς εἰς τὸν πόλεμον ἐπιτηδειότητος τῶν Σουλιωτῶν. Ἡτο λοιπὸν τὸ Σούλι πραγματικὸν στρατόπεδον. Οἱ Τουρκαλβανοὶ τοὺς ἔτρεμον καὶ οἱ Ἐλληνες τοὺς εἶχον κρυφὸ καμάρι.

Κατὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ 18ου αἰῶνος παρουσιά-
Ιστορία τῆς Νεωτέρας Ἐλλάδος—Β. Πετρούνια, ἕκδ. Γ' ἀντ. 5.000 4

σθη ὁ φοιβερὸς ἔχθρος των, ὁ Ἀλῆ πασᾶς. Ἡτο
Ἀλβανὸς ἀπὸ τὸ Τεπελένι. Φιλόδοξος, πονηρότατος
καὶ ακληρός, καθὼς ἦτο, κατώρθωσε μὲ κακουργή-
ματα καὶ δόλον νὰ διορισθῇ ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον Πα-
σᾶς τῶν Ἰωαννίνων τὸ 1788.³ Απὸ τότε ἡ δύναμις του
ἔγινε πολὺ μεγάλη. Κατεδίωξε μὲ σατανικὴν ἐπιτηδειό-
τητα καὶ ἀγρίαν σκληρότητα δλους τοὺς Ἀλβανούς
καὶ Τούρκους ἔχθρούς του.⁴ Εστράφη κατὰ τῶν Ἐλλή-
νων Ἀρματολῶν τῆς Ἡπείρου, Θεσσαλίας καὶ Στε-
ρεᾶς καὶ πολλούς ἔξωλόθρευσεν, ὅπως τοὺς Κατσαν-
τωναίους καὶ τὸν Βλαχάρβαν. Ἔκαμεν ἴσχυρότατον
στρατὸν καὶ ἐσκέφθη νὰ κάμῃ ἰδικόν του ἀνεξάρτητον
ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον Κράτος. Τοιοῦτος λοιπὸν ποὺ
ἦτο ὁ Ἀλῆς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνεχθῇ ἐλευθέρους
τόσον κοντὰ εἰς τὰ Ἰωάννινα τοὺς Σουλιώτας.⁵ Εξήτη-
σε καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον τὴν ἄδειαν νὰ κα-
ταστρέψῃ τὸ Σούλι.

16ον) Πρῶτος καὶ δεύτερος πόλεμος (1791 καὶ 1792).

Κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον (1791) οἱ Ἀλβανοὶ
πολεμισταὶ τοῦ Ἀλῆ (3 χιλ. περίπου) ὑπεχώρησαν
εἰς τὴν πρώτην πρὸς τοὺς Σουλιώτας συμπλοκήν. Οἱ
Σουλιώται τοὺς κατεδίωξαν καὶ εἰς τὴν πεδιάδα καὶ
τοὺς ἐκυνήγησαν μέχρι σχεδὸν τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ
Ἀλῆς εἶδεν ὅτι οἱ Σουλιώται δὲν εἶναι εὔκολος λεία.
Διὰ τοῦτο ἔβαλεν εἰς ἐνέργειαν τὴν πανουργίαν καὶ
τὸν δόλον.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἥτοίμασεν δλον τὸν στρατόν

του, διέδωσεν ὅμως ὅτι σκέπτεται νὰ ἔκστρατεύσῃ
κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου. Διὰ νὰ γίνη δὲ πιστευ-
τός, ἔστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τοὺς Σουλιώτας, τοὺς παρε-
κάλει νὰ τοῦ στείλουν καὶ αὐτοὶ βοήθειαν καὶ τοὺς ὑπε-

Ἀλῆς πασᾶς

σχέθη μεγάλους μισθούς. Μὴ ὑπόπτευθέντες οἱ Σου-
λιῶται ἔστειλαν 70 πολεμιστὰς μὲ τὸν Λάμπρον Τζα-
βέλλαν, ὁ ὅποιος εἶχε πάρει μαζί του καὶ τὸν νεαρὸν
υἱόν του Φῶτον. 'Ο Ἀλῆς διέταξε νὰ τοὺς συλλάβουν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΖΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΓΓΕΛΟΠΑΠΑΖΟΦΙΑΣ

Ἐπειδὴ ὅμως τοὺς ἐφοβοῦντο, καὶ τόσον ὀλίγοι πού ἦσαν, μετεχειρίσθησαν πάλιν τὴν πανουργίαν καὶ τὸν δολὸν. Τοὺς εἶπον οἱ Ἀλβανοὶ στρατιῶται νὰ «παραβοῦν» τάχα εἰς τὸ πήδημα. «Αφησαν τὰ ὅπλα των καὶ ἡρχισαν νὰ πηδοῦν «εἰς τὶς τρεῖς». Τότε ὅμως ἐρρίφθησαν ἐπάνω των καὶ τοὺς συνέλαβον πλὴν ἑνός, δὸποῖος ὃς ἐκ θαύματος ἐσώθη. Αὐτὸς εἰδοποίησε τοὺς Σουλιώτας καὶ, ὅταν ὁ Ἀλῆς ἔφθασεν εἰς τὸ Σούλι, εύρηκεν ὅλους εἰς τὰς θέσεις των μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χειρας. Ο Ἀλῆς εἶχε πικρὰν πεῖραν τοῦ πολέμου τῶν Σουλιωτῶν καὶ δὲν ἐπετέθη. Ἐκάλεσε τὸν Τζαβέλλαν, τοῦ ὑπεσχέθη πλούτη καὶ τιμάς, ἃν τοῦ παρέδιδε τὸ Σούλι, καὶ τὸν ἄφησεν ἐλεύθερον, ἐκράτησεν ὅμως ὅμηρον τὸν υἱόν του Φῶτον. «Οταν ὁ Τζαβέλλας ἐπῆγεν εἰς τὸ Σούλι, ἔστειλεν εἰς τὸν Ἀλῆν τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν. «Ἀλῆ πασᾶ, χαίρομαι ὅπου ἐγέλασα ἐνα δόλιον· εἴμαι ἐδῶ νὰ διαφεντέψω τὴν πατρίδα μου ἐναντίον εἰς ἐνα κλέπτην. Ο υἱός μου θέλει ἀποθάνει, ἐγὼ ὅμως θέλω τὸν ἐκδικήσω, πρὶν ἀποθάνω. Κάποιοι Τούρκοι, καθὼς ἐσύ, θέλουν εἶπει ὅτι εἴμαι ἀσπλαχνος πατέρας.....» Εὰν ὁ υἱός μου δὲν μένη εὐχαριστημένος νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, δὲν είναι ἀξιος νὰ ζήσῃ καὶ νὰ γνωρίζεται ὡς υἱός μου. Προχώρησε λοιπόν, ἀπιστε, είμαι ἀνυπόμονος νὰ ἐκδικηθῶ. «Ἐγὼ ὁ ὡμοσμένος ἔχθρός σου Καπετάν Λ. Τζαβέλλας».

Ο Ἀλῆς λυσσῶν ἀπὸ τὸν θυμόν του ἐκάλεσε τοὺς ὅπλαρχηγούς του καὶ ὑπεσχέθη πλούτη καὶ τιμάς, ἃν κυριεύσουν τὸ Σούλι· εἰς ὅσους δὲ στρατιῶτας πρωτοεισέλθουν εἰς τὸ Σούλι 500 γρόσια. Τρεῖς χι-

λιάδες ἐκ τῶν Τουρκαλβανῶν του ὥρκίσθησαν νὰ μὴ βάλουν τὰ ξίφη εἰς τὴν θήκην, ἀν δὲν κυριεύσουν τὸ Σούλι, δῆλος ὁ στρατὸς (10 χιλ. περίπου) ὅρμησε κατὰ τῶν Σουλιωτῶν. Ἐπὶ τέσσαρας ὥρας ἐπετίθεντο μὲ ἀλαλαγμούς, ἀλλὰ οἱ Σουλιῶται ἥσαν ἀκλόνητοι εἰς τὰς θέσεις των. Τὸ πυκνὸν πῦρ τῶν Σουλιωτῶν ἐθέριζε τοὺς Ἀλβανούς. Ὁ Ἀλῆς ἐλύσσεται καὶ ἀφριζεῖ ἀπὸ τὸν θυμόν του. Τέλος εἰς τὴν μάχην ἔλαθον μέρος καὶ αἱ γυναῖκες τῶν Σουλιωτῶν μὲ τὴν σύζυγον τοῦ Λάμπρου Τζαβέλλα Μόσχων ἐπὶ κεφαλῆς. Οἱ Σουλιῶται ἔξηλθον τότε ἀπὸ τὰ ταμπούρια των καὶ γυναῖκες καὶ ἀνδρες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἀλβανῶν. Πανικόβλητοι αὐτοὶ ἐτράπησαν εἰς ἐπονείδιστον φυγήν. Περισσότεροι τῶν 2 χιλιάδων ἐφονεύθησαν, ἐνῷ ἄλλοι τόσοι τούλαχιστον διασκορπισθέντες εἰς τὰ διάφορα χωρία ἐφονεύθησαν ἢ ἔξηφανίσθησαν ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας. Ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας ἐφονεύθησαν μόνον 74 καὶ ἐτραυματίσθησαν 97. Ὁ Ἀλῆς ἐτρόμαξε καὶ αὐτός τρία ἄλογα «ἔσκασεν» (ἥτο μήνιον), ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὰ Ιωάννινα καὶ εὑρεθῇ ἐν ἀσφαλείᾳ. Ἐκαμεν εἰρήνην καὶ ἀπηλευθέρωσε τὸν Φῶτον Τζαβέλλαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους. Δὲν ἐτόλμησεν δὲ Ἀλῆς νὰ προσβάβαλῃ τὸ Σούλι ἐπὶ 8 ἔτη.

17ον) Πολιορκία καὶ καταστροφὴ τοῦ Σουλίου.

Τὸ 1800 δὲ Ἀλῆς ἐπιτίθεται πάλιν. Τὴν φορὰν ὅμως αὐτὴν ἐφαρμόζει ἄλλο σχέδιον. Ἀντὶ νὰ ἐπιτεθῇ, ὅπως εἶχε κάμει εἰς τὸν δεύτερον πόλεμον, κτίζει καὶ

όχυρώνει πύργους εἰς δόλους τοὺς πρὸς τὰ χωρία τοῦ Σουλίου δρόμους καὶ δὲν ἀφίνει τοὺς Σουλιώτας νὰ ἔξελθουν εἰς τὰ κτήματά των καὶ τὰ βοσκοτόπια τῶν. Κατέστρεψεν ἐπειτα τὰς πηγὰς τῶν νερῶν καὶ οἱ Σουλιώται ἥρχισαν νὰ ἔχουν ἔλλειψιν τροφῶν καὶ θύσιος. Ἡ πολιορκία τοῦ Σουλίου διήρκεσε τρία χρόνια. Οἱ Σουλιώται ὑπέφερον μὲν ἡρωϊσμὸν καὶ αὐταπάρνησιν δλα τὰ δεινὰ τῆς πολιορκίας. Ἐπανειλημμένως δ Ἀλῆς θαυμάσας καὶ δ ἴδιος τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν τοὺς ἔκαμε προτάσεις εἰρήνης καὶ εἰς δόλους μαζὶ καὶ εἰς ἔκα στον ἐκ τῶν ἀρχηγῶν. Ἰδοὺ ὅμως καὶ αἱ ἀπαντήσεις:

«Βεζύρη Ἀλῆ πασᾶ σὲ χαιρετοῦμεν.

Ἡ πατρίς μας εἶναι ἀσυγκρίτως γλυκυτέρα καὶ ἀπὸ τὰ πουγγιά σου καὶ ἀπὸ τοὺς εύτυχεῖς τόπους ποὺ ὑπόσχεσαι νὰ μᾶς δώσῃς. Ὁθεν ματαίως κοπιάζεις, ἐπειδὴ ἡ ἐλευθερία μας δὲν πωλεῖται οὔτε ἀγοράζεται μὲ δόλους τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς παρὰ μὲ τὸ αἷμα καὶ τὸν θάνατον ἔως τοῦ τελευταίου Σουλιώτου.

“Ολοι οἱ Σουλιώται μικροὶ καὶ μεγάλοι».

Ἴδοὺ καὶ ἡ ὑπερήφανος ἀπάντησις ἐνὸς τῶν ἀρχηγῶν, τοῦ Τζήμα Ζέρβα.... «Σ'εύχαριστῷ, Βεζύρη, διὰ τὴν ἀγάπην ὃπου ἔχεις εἰς ἐμένα, ἀλλὰ τὰ 800 πουγγιά⁽¹⁾ παρακαλῶ νὰ μὴ μοῦ τὰ στείλης, ἐπειδὴ δὲν ξέρω νὰ τὰ μετρήσω· καὶ ἀν ἔξερα, πάλιν δὲν ἔμουν εύχαριστημένος νὰ σοῦ δώσω οὔτε μίαν πέτραν τῆς πατρίδος μου. Τὴν τιμὴν ὃπού

(1) 1 πουγγι = 500 γρόσια
 1 γρόσι = 22 1/2 Χρυσά λεπτά.

μοῦ ὑπόσχεσαι μοῦ εἶναι ἄχρηστος. Πλούτη καὶ τιμὴ εἰς ἐμὲ εἶναι τὰ ἄρματά μου μὲ τὰ ὅποῖα φυλάττω καὶ τιμῶ τὴν πατρίδα μου, ἀθανατίζω καὶ τὸ ὄνομά μου».

Σουλι 4 Μαΐου 1801

TZHMAS ZEPVAS

Τὸ ἔπόμενον ὅμως ἔτος οἱ Σουλιώται ἡρχισαν νὰ καταπονοῦνται ἀπὸ τὰς στερήσεις. "Ἐχασαν πολλὰς ὁχυρὰς θέσεις των καὶ τέλος ἀπεσύρθησαν εἰς ἓνα ὁχυρὸν πύργον ἐπὶ βράχου, τὸ Κούγκι. Ἐκεῖ ἐτρέφοντο μὲ χόρτα καὶ ρίζας. Νερὸ δὲν εἶχον· σφουγγάρια ἐκρέμαζον μὲ σχοινιά, διὰ νὰ πάρουν μὲ αὐτὰ τὸ νερὸ τῆς βροχῆς ἀπὸ τὰς κοιλότητας τῶν ἔξω τοῦ φρουρίου βράχων τὸ καλοκαίρι. "Οταν ἡρχισεν δ χειμών, ὑπέφερον καὶ ἀπὸ τὸ ψῦχος. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ δὲν ἤθελαν νὰ ἀκούσουν περὶ παραδόσεως. Ἐπὶ τέλους ὅμως ὅσοι ἀπέμειναν ἔκαμαν συνθήκην μὲ τὸν Ἀλῆν, νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἐλευθέρους μὲ τὰ ὅπλα των νὰ φύγουν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Τὸν Δεκέμβριον λοιπὸν τοῦ 1803 μὲ δάκρυα εἰς τὰ μάτια ἐγκατέλειψαν τὴν πατρίδα των χωρισμένοι εἰς τρία σώματα μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Φῶτον Τζαβέλλαν, τὸν Κουτσονίκαν καὶ τὸν Κίτσον Μπότσαρην. Εἰς τὸ Κούγκι ἔμεινεν δ καλόγηρος Σαμούτης μὲ τρεῖς Σουλιώτας διὰ νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην. "Οταν ὅμως ἐφθασαν οἱ Τούρκοι καὶ ὠρμησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς, ὅπου ἦτο δ Σαμουήλ μὲ τοὺς συντρόφους του, καὶ ἔγινε φαινερὸν ὅτι θὰ τοὺς ἐφόνευον, δ

Σαμουσήλ ἐπυροβόλησεν εἰς τὸ τελευταῖον βαρέλι πυρίτιδος, ποὺ τοὺς εἶχεν ἀπομείνει, καὶ ἐτάφη εἰς τὰ ἔρειπτα μαζὶ μὲ τοὺς εἰσελθόντας Τούρκους.

Αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἐθεώρησεν ὁ ἀπιστος Ἀλῆς ώς παράβασιν τῆς συνθήκης καὶ διέταξε νὰ καταδιώξουν τοὺς Σουλιώτας. Μόνον τὸ σῶμα τοῦ Τζαβέλλα αἴθυσεν εἰς Πάργαν. Οἱ Ἀλβανοὶ τοῦ Ἀλῆ ἐπρόφθασαν τὸ σῶμα τοῦ Κουτσονίκα εἰς τὸ Ζάλογγον. Οἱ Σουλιώται ἐπολέμησαν ως γίγαντες ἐπὶ 2 ἡμέρας. Ἐσώθησαν δῦμως τὰ πολεμεφόδια καὶ οἱ Τουρκαλβανοὶ ἤρχισαν τὴν σφαγὴν τῶν ἀόπλων πλέον ἀνδρῶν. Αἱ γυναῖκες τότε, διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων, ἔρριψαν τὰ παιδιά των πρῶτα εἰς τὸν κρημνὸν καὶ κατόπιν ἐπιάσθησαν εἰς τὸν χορὸν καὶ εἰς ἔκαστον γῦρον ἡ πρώτη ποὺ πλησίαζεν εἰς τὸν κρημνὸν ἔρριπτετο κάτω εἰς τὸ βάραθρον. Αὔτὸς είναι δ τραγικὸς ἀλλὰ ἡρωϊκὸς χορὸς τοῦ Ζαλόγγου. Τὸ τρίτον σῶμα ἐπολιορκήθη ἐπὶ 4 μῆνας εἰς τὸ παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀχελῷον μοναστήριον τοῦ Σέλτσου. Δὲν ἐσώθησαν ἀπὸ αὐτὸ παρὰ μόνον 45.

’Απὸ τοὺς ἔξελθόντας Σουλιώτας 1000 περίπου ἐπέρασαν εἰς τὰ Ἐπτάνησα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔβλεπον μὲ νοσταλγίαν τὰ βουνὰ τῆς ἀγαπητῆς των Πατρίδος, τὴν διποίαν τόσον ἐδόξασαν. Διότι, ἀν κατεστράφη τὸ Σούλι, ἡ δόξα του δῦμως ἔμεινεν ἀθάνατος. “Ολοὶ οἱ Ἑλληνες μὲ συγκίνησιν, ἀλλὰ καὶ ὑπερηφάνειαν διηγοῦνται τὴν αὐτοθυσίαν καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν Σουλιωτῶν. Οἱ Σουλιώται ἔγιναν παράδειγμα εἰς τοὺς Ἑλληνας κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ποὺ ἤρχισε μετὰ 17 ἔτη.

Παραμοναὶ τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως.

18ον) Οἱ Ἑλληνες καὶ ἡ Εύρώπη.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν συνέβαινον εἰς τὴν Εύρω-
πην σπουδαιότατα γεγονότα, τὰ ὅποια συνετέλεσαν
εἰς τὸ νὰ ἀλλάξῃ πρὸς τὸ καλύτερον ἡ ζωὴ τῶν
λαῶν. Εἰς τὴν Γαλλίαν δηλ. ὁ λαὸς ἐπανεστάτησε
κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας τοῦ Βασιλέως
καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις κατήργησε
τὰ προνόμια τῶν εὐγενῶν καὶ μετέβαλε τὸ πολι-
τευμα εἰς Δημοκρατικόν. Αἱ ἴδεαι, ἐπὶ τῶν
ὅποιων ἐστηρίχθη καὶ τὰς ὅποιας ἐπέβαλεν ἡ Γαλλικὴ
ἐπιανάστασις, ἀποτελοῦν τὰ λεγόμενα Δικαιώματα
τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου.
Ταῦτα είναι τὰ ἔξης:

1. "Ολοι οἱ ἀνθρωποι πλάσματα τοῦ θεοῦ εἰ-
ναι οἱσοι μεταξύ των καὶ ἐλεύθεροι. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ
δικαίωμα νὰ ὑποδουλώσῃ τὸν ὄλλον· νὰ τὸν στερή-
σῃ δηλ. τῆς ἐλευθερίας του ἢ τῶν μέσων τῆς συντη-
ρήσεώς του, δηλ. τῆς ἰδιοκτησίας του. 'Ο ἀνθρωπός
δύναται νὰ πρεσβεύῃ οἰανδήποτε Θρησκείαν θέλει,
νὰ ὅμιλῇ ἐλευθέρως καὶ νὰ δημοσιεύῃ τὰς σκέψεις
του. "Εχει, ὅπως ἐλεγον, προσωπικὴν ἐλευ-
θερίαν, ἐλευθερίαν σκέψεως καὶ ἐλευ-
θερίαν λόγου.

2. "Ολος ὁ λαός ἐν τῷ συνόλῳ του ἀποτελεῖ τὸ Κρά-
τος. 'Ο λαός ἐκλέγει ἀντιπροσώπους, οἱ ὅποιοι νομοθε-
τοῦν. Εἰς τοὺς νόμους τούτους ὅλοι πρέπει νὰ ὑπα-

κούουν, ἀφοῦ συμφώνως πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ οἱ νόμοι ἐτέθησαν (Νομοθετικὴ ἔξουσία). Τὰ δργανά τοῦ Κράτους ('Υπουργοί, ὑπάλληλοι) ἐπιβλέπουν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων ὑπὸ τῶν πολιτῶν καὶ ἐκτελοῦν αὐτοὺς ('Εκτελεστικὴ ἔξουσία), οἱ δὲ δικασταὶ καταδικάζουν δσους δὲν τοὺς ἐφαρμόζουν (Δικαστικὴ ἔξουσία).

3. Οἱ πολῖται ὅλοι εἰναι Ἰσοι ἐναντὶ τῶν νόμων. "Ολοι πληρώνουν φόρους ἀναλόγως τοῦ εισοδήματος, ποὺ ἔχουν. "Ολοι δύνανται νὰ καταλάβουν ἀξιώματα καὶ θέσεις ἀναλόγως τῆς ἀξίας των.

4. Κανεὶς πολίτης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φυλακισθῇ χωρὶς δικαστικὴν ἀπόφασιν καὶ φυλακίζεται, μόνον ἀν παραβῇ τοὺς νόμους.

Δι' ὅλα αὐτὰ τὰ δικαιώματα, ποὺ μᾶς φαίνονται σήμερον τόσον φυσικά, ἡγωνίσθησαν πολὺ οἱ λαοί, διὰ νὰ τὰ ἀποκτήσουν. Παλαιότερα, δηλ. ἐπὶ τῆς Ἀπολυταρχίας καὶ Φεουδαρχίας, νόμος ἦτο ἡ θέλησις τοῦ Βασιλέως. Τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς θέσεις τὰς ἔδιδε μόνον εἰς τοὺς εὐγενεῖς. Αὐτοὶ δὲν ἐπλήρωνον φόρους, ἔμενον δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀτιμώρητοι, ἀν ἡδίκουν. 'Ο Βασιλεὺς ἐφυλάκιζεν ὅποιον ἦθελε καὶ ἐσπαταλοῦσε τὰ χρήματα τοῦ Κράτους, χωρὶς νὰ δίδῃ λογαριασμὸν εἰς κανένα. Μόνον οἱ εὐγενεῖς, ποὺ ἦσαν τὰ $\frac{2}{100}$ τοῦ λαοῦ, ἔζων καλά, ἐνῷ ὅλος ὁ ἄλλος λαὸς ἔζη εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ ἀθλιότητα.

'Η Γαλλικὴ Ἐπανάστασις (1789) καὶ αἱ ἰδέαι, τὰς ὅποιας ἐφήρμοσεν, ἔκαμαν τεραστίαν ἐντύπωσιν εἰς δλην τὴν Εύρωπην. Εἰς ὅλα τὰ Κράτη ὁ λαὸς ἤρχισε

νὰ κινῆται κατά τῆς ἀπολυταρχίας καὶ νὰ ζητῇ ἐλεύθερον πολίτευμα.

Οἱ Ἑλληνες ἔμαθον μὲ ἀγαλλίασιν ὅτι ὁ λαὸς ἐνικήσει καὶ ἀπέκτησε πολιτικὰς ἐλευθερίας εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁχι μόνον ἐστεροῦντο αὐτοὶ ὅλων τῶν δικαιωμάτων τούτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἔζων ὑπὸ φρικτὴν τυραννίαν ξένου καὶ ἀπολιτίστου καὶ σκληροῦ λαοῦ. Οἱ ἔμποροι, οἱ ἀνώτεροι κληρικοί, οἱ Φαναριῶται, οἱ σπουδάζοντες νέοι, ὅλοι οἱ ὅπωσδήποτε μορφωμένοι: Ἑλληνες μίαν εἶχον ἐπιθυμίαν καὶ μίαν ἔξεφραζον εύχήν: νὰ ἐφαρμοσθοῦν αὐτὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἀποκτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τοῦτο ἀποδεικνύει πλήρως ἡ ζωὴ καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας καὶ προδρόμου τῆς Μεγάλης Ἐπαναστάσεως Ρήγα Φεραίου.

19ον) Ρήγας Φεραίος (1757—1798).

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Βελεστίνον τῆς Θεσσαλίας παρὰ τὰς ἀρχαίας Φεράς. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ζαγοράν τοῦ Πηλίου καὶ ἔγινε διδάσκαλος. Νέος ἔφυγεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον τῆς Βλαχίας καὶ ἔγινε γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Μαυρογένους. Ἐκεῖ ἦτο, ὅταν ἔξερράγη εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ Ἐπανάστασις. Ἡ ψυχὴ του ἐνεθουσιάσθη ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ἐμαθε γαλλικά, διὰ νὰ τὴν ἐννοήσῃ βαθύτερον. Πρὸ πολλοῦ ἀλλως τε εἶχε θέσει ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς του νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΙΓΑΙΟΝ ΗΙΤΙΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΑΣ ΦΙΛΟΣΦΟΡΙΑΣ
ΕΠΙΚΕΦΑΝΕΙΑΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ἀπὸ τοὺς Τούρκους. "Ηρχισε νὰ γράφῃ καὶ νὰ συνεννοήται μὲ δλους τοὺς ἐπισήμους "Ἐλληνας· ἀνωτέρους κληρικοὺς, πλουσίους ἐμπόρους, διδασκάλους τοῦ Γένους, Κλέφτας καὶ Ἀρματολούς. Καὶ μὲ ἐπισήμους μάλιστα Τούρκους συνενοήθη, ὅπως μὲ τὸν φίλον του πασᾶν τοῦ Βιδινίου Πασβάντογλουν, τοῦ ὁποίου εἶχε σώσει τὴν ζωὴν. "Ηθελε νὰ ἐλευθερώσῃ δλους τοὺς Χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. "Ἐγραψε ποιήματα, τὰ ὁποῖα δλη ἡ Ἐλλὰς ἐδιάβαζε μὲ ἀγαλλίασιν καὶ ἐνθουσιασμόν. 'Ο Θ ο ύ ρ ι ος τοῦ Ρήγα ἀκόμη μέχρι σήμερον συγκινεῖ πᾶσαν Ἐλληνικὴν καρδίαν:

'Ως πότε παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενὰ μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά.
Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιὰ καὶ φυλακή.

'Επῆγεν εἰς τὴν Βιέννην καὶ ἔκαμε τὴν πόλιν αὐτὴν κέντρον τῶν ἐνεργειῶν του. Τῇ συνδρομῇ πλουσίων ἔκει Ἐλλήνων ἐξέδωκε τὴν Χάρταν τῆς Μεγάλης Ἐλλάδος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Τότε (1797) ἦτο εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔνδοξος πλέον διὰ τὰς μεγάλας κατὰ τῶν Αύστριακῶν νίκας του, διὰ στρατηγὸς τῆς Γαλλίας Ναπολέων Βοναπάρτης. Ἀπεφάσισεν δὲ Ρήγας νὰ σπεύσῃ, νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν του διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου του. Κατέβη λοιπὸν εἰς τὴν Τεργέστην, διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ ἔκει εἰς Ἐνετίαν

καὶ Βόρειον Ἰταλίαν. Ἐκεῖ ὅμως συνελήφθη ἀπὸ τὴν Αὐστριακὴν ἀστυνομίαν ώς συνωμότης μὲν ἐπτά συντρόφους του καὶ παρεδόθη ἀργότερα εἰς τὸν

Ρήγας Φεραίος

Τοῦρκον πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου, ὁ ὄποιος διέταξε νὰ στραγγαλισθῇ εἰς τὴν φυλακὴν καὶ νὰ ριφθῇ τὸ πτῶμά του εἰς τὸν Δούναβιν. Πρὶν φονευθῆ ὁ Ρήγας ἐφώναξεν· «ἀρκετὸν σπόρον ἔσπειρα· τὸ Ἔθνος

ἀς θερίσῃ τοὺς γλυκεῖς αύτοῦ καρπούς» ('Ιούνιος 1798).

Ἅγιος Ελλάς ἐτίμησε τὸν ἐνθουσιώδη αὐτὸν ψάλτην καὶ πρωτομάρτυρα τῆς ἑλευθερίας της στήσασα τὸν ἀνδριάντα του ἔμπροσθεν τοῦ Πανεπιστημίου ***Αθήνῶν.**

